

УДК 657.372.1:334 716

Лера О.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку
Полтавської державної аграрної академії

БАЛАНС ПІДПРИЄМСТВА: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

BALANCE SHEET: HISTORY AND MODERN REALITIES

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено ретроспективні та сучасні підходи до методики складання балансу сільськогосподарських підприємств. Виокремлено основні історичні етапи щодо змін у змісті, структурі та порядку складання балансу. Наведено аналіз останніх змін у нормативно-правових актах, якими регулюються загальні вимоги до фінансової звітності. Досліджено вимоги до складання балансу за міжнародними стандартами вітчизняними підприємствами. Проведено порівняльну характеристику складання балансу за Міжнародними та Національними стандартами бухгалтерського обліку.

Ключові слова: звітність, баланс, активи, зобов'язання, зміст, структура, зміни, інформація.

АННОТАЦИЯ

В статье исследованы ретроспективные и современные подходы к методике составления баланса сельскохозяйственных предприятий. Выделены основные исторические этапы изменений в содержании, структуре и порядке составления баланса. Приведен анализ последних изменений в нормативно-правовых актах, регулирующих общие требования к финансовой отчетности. Исследованы требования к составлению баланса по международным стандартам отечественными предприятиями. Проведена сравнительная характеристика составления баланса по Международным и Национальным стандартам бухгалтерского учета.

Ключевые слова: отчетность, баланс, активы, обязательства, содержание, структура, изменения, информация.

ANNOTATION

Retrospective and modern approaches to the methodology of the balance sheet farms. Thesis there is determined basic historical stages on changes in the content, structure and order of balance. An analysis of recent changes in the legal acts regulating general requirements for financial statements. Requirements are investigational to the stowage of balance on international standards by domestic enterprises. Comparative description of stowage of balance is conducted on the international and national standards of record-keeping.

Keywords: accounting, balance sheet, assets, liabilities, content, structure, change information.

Постановка проблеми. Бухгалтерський баланс відображає інформацію про активи, зобов'язання та власний капітал, надає інформацію для розрахунку найважливіших показників фінансового стану підприємства, які характеризують ефективність використання ресурсів підприємства. Показники, розраховані за низку певних звітних періодів, показують тенденції в розвитку підприємства та використовуються для прийняття рішень на майбутнє. Використання такої інформації забезпечує здатність адаптуватися до змін середовища, в якому функціонує підприємство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питання складання та подання бухгалтерського балансу присвятили свої праці

багато вітчизняних учених-економістів: Ф. Бутинець, М. Білуха, Ю. Верига, С. Голов, Г. Кірейцев, Н. Литвин, Л. Сук, В. Швець, Н. Малюга, М. Пушкарь.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак динамічні зміни в нормативних документах із регулювання обліку стимулюють постійну увагу до вивчення цього питання. Основними причинами, що заважають однозначному розумінню термінів та ефективному використанню фінансової звітності, є: 1) неузгодженість законодавства з питань обліку та окремих його позицій із податковим законодавством під час інтерпретації фактів господарювання; 2) невідповідність потребам аналізу змістовного наповнення окремих статей та елементів фінансової звітності. Саме ці напрями вимагають поглибленого вивчення з метою подальшого удосконалення.

Мета статті полягає у висвітленні передумов виникнення балансу як форми звітності та вивченні основних нововведень у його структурі, пов'язаних зі змінами в законодавчих актах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «баланс» походить від латинського *bis* – двічі та *lanx* – шалька терезів, тобто дві шальки терезів, які характеризують рівновагу.

Поняття «баланс» набуло поширення з часів Луки Пачолі (1445–1517 рр.), у його «Трактаті про рахунки і записи» описано спосіб «подвійного запису» для обліку торгових операцій і визначено основні принципи обліку [12].

Вагомим досягненням наукового розвитку обліку слід визнати пропозицію Ж. Саварі вести основні та допоміжні книги [12]. На той час баланс розглядався як гарантія рознесення операцій за рахунками. Це трактування дало можливість розмежувати два види балансу (Андре, 1636 р.) – пробний і підсумковий. Ж. Саварі, своєю чергою, поділяв підсумкові баланси на інвентарні та конкурсні. Перші передбачали оцінку статей за собівартістю, другі – за ціною продажу. Заслужують на увагу також ідеї щодо зв'язків балансу з інвентарем: необхідність періодичного та точного складання інвентарю; усвідомлення того, що баланс впливає з інвентарю; інвентар і баланс як засіб переоцінки майна, вимог і зобов'язань.

У французьких авторів зустрічається як економічне (Пурра), так і юридичне (С. Рікар) трактування балансу, за яким весь актив уважався

боргом перед власником, а пасив – боргом само-го власника [18]. До сьогодні принципово нічого не змінилося. Джерела надходження грошей називають пасивами, а їх витрачання – активами. Тотожність грошових відображень активів і пасивів, власне, і є баланс.

Наприкінці XIX – початку XX ст. виникає новий напрям в обліку – балансоведення. Воно розвивається за трьома основними напрямками: економічний аналіз балансу, юридичний аналіз балансу та популяризація знань про баланс серед користувачів [17].

Починаючи з XX ст. складанню балансу почала приділятися підвищена увага. Принципи побудови балансу визначилися в основних рисах наприкінці 30-х років XX ст. та з незначними уточненнями застосовуються дотепер.

До 1925 р. склався такий склад основних розділів балансу підприємства, рекомендовано-го до публікації державним трестам відповідно до наказу ВРНГ СРСР від 23.01.1925 р. № 330 (табл. 1).

Таблиця 1
Склад основних розділів балансу підприємства
(станом на 1925 р.)

АКТИВ	ПАСИВ
Майно	Капітали
Матеріали	Позики і кредити
Товари та готові вироби	Кредитори
Грошові кошти та цінні папери	Прибуток
Підзвітні суми	
Зобов'язання і документи до отримання	
Збиток	

Кожен розділ мав докладний перелік додаткових статей. Нетрадиційним для сучасного розуміння у структурі балансу є розташування статті «Збиток» в активі, а «Прибуток» – у пасиві балансу. Рахунок прибутків і збитків був аналогом сучасної форми звіту про прибутки та збитки, однак за змістом розділів та статей із даними звітом має мало що спільного. Форма цього звіту 1925 р. за дебетом містила розділи, що характеризують збитки, отримані в результаті здійснення господарської діяльності, а також окремі види витрат; по кредиту, відповідно, наводилася розшифровка прибутків [17].

Надбанням нової економічної політики була вимога до всіх підприємств складати та подавати щомісячний баланс та передбачено спеціальну звітність про собівартість основних видів продукції. У цей час здійснюються спроби реформації балансу: баланс перегруповують – міняють місцями актив і пасив; пропонують заміну деяких понять у трактуванні балансу – «основні засоби» на «засоби праці», «власні засоби» на «внутрішні ресурси підприємства», пропонують уведення поряд зі звітними показниками планових. Але більшість науковців визнають головним балансом сальдовий баланс [17].

Удосконалення звітності аналізованого періоду відбувалося по лінії ускладнення та уніфікації структури основної звітної форми – балансу. Так, згідно з Інструкцією ВРНГ СРСР «Форми річного звіту та балансу на 1 жовтня 1929 р.», типова форма балансу госпоргану, підвідомчого ВРНГ (тресту, синдикату, акціонерному товариству), включала 14 розділів статей в активі і 13 розділів – у пасиві. Приблизно такою ж деталізацією відрізнявся баланс торговельних підприємств, підвідомчих Наркомторгу СРСР [11].

У 1938 р. була проведена балансова реформа, під час якої з балансу були вилучені деякі регульовані статті – відхилення від планової собівартості матеріалів та готової продукції. Баланс був очищений від низки регулюючих статей, основні засоби стали відбиватися за залишковою вартістю. Порядок складання, подання і затвердження бухгалтерських звітів регламентувало Положення про бухгалтерські звіти і баланси від 1936 р., що діяло до вересня 1951 р. [11].

Радянський баланс був інструментом перевірки виконання виробничо-фінансових планів, знаряддям суспільного контролю та планового впливу на процес виробництва. Форма балансу передбачала розподіл активу й пасиву на групи, розділи та статті [2]. Групи позначалися буквами, розділи – римськими цифрами, а статті – номерами (табл. 2).

Таблиця 2
Склад основних розділів
«радянського» балансу

АКТИВ	ПАСИВ
А – основні й вилучені засоби	А – власні та прирівняні до них засоби
Б – нормовані засоби (власні та прокредитовані)	Б – короткострокові банківські кредити під нормовані запаси
В – засоби в капітальному ремонті та капіталовкладеннях	В – засоби в капітальному ремонті та капіталовкладеннях
Г – засоби в розрахунках та інших активах	Г – короткострокові кредити, фонди, розрахунки та інші пасиви

На початку 50-х років науковці знову зробили спроби вдосконалити форму балансу, але внесених змін у діючу форму балансу було небагато, і схема балансу майже без змін проіснувала близько 20 років [11].

Баланс 70-х років стає вже повністю уніфікованим, у нього введено додаткові показники, що розширило його інформативну ємність. Найбільш значущим документом, що регламентує порядок складання звітності в кінці 1970-х років, було Положення про бухгалтерські звіти і баланси, затверджене Постановою Ради Міністрів СРСР від 29.06.1979 р. № 633. Нормативний документ установлював порядок складання бухгалтерських звітів і балансів усіма об'єднаннями, підприємствами й організаціями (крім організацій і установ, які перебувають на бюджеті).

Наступний етап у розвитку звітності пов'язаний зі змінами в соціальному та політичному житті Радянського Союзу і припадає на кінець 80-х років. Однією з примітних рис першого року перебудови соціалістичної економіки, що почалася в 1985 р., була поява великої кількості спільних підприємств, головним чином, за участю іноземного капіталу. Для цього етапу характерним є поступове спрощення та скорочення звітності. Із цією метою Міністерство фінансів СРСР у 1985 р. відмінило складання місячних балансів [11].

До початку 1990-х років намітилася серйозна проблема, пов'язана з уніфікацією бухгалтерської звітності для підприємств різних сфер діяльності та форм власності. Міністерство фінансів СРСР Листом від 12 жовтня 1990 р. № 122 «Про бухгалтерську звітність підприємств, об'єднань та організацій» починаючи з 1991 р. увело єдину звітність для всіх підприємств, об'єднань та організацій. Номенклатура статей при цьому була укрупнена, введені додаткові статті, що відображували появу нових об'єктів бухгалтерського обліку в умовах ринкової економіки (цінні папери, нематеріальні активи, валютний рахунок тощо). Лист Міністерства фінансів СРСР від 17.06.1991 р. № 26В «Про обсяг і форми річного бухгалтерського звіту підприємств, об'єднань та організацій за 1991 рік» визначив такі форми бухгалтерської звітності: баланс підприємства – форма № 1; звіт про фінансові результати та їх використання – форма № 2; звіт про стан майна підприємства – форма № 5; звіт про наявність та рух засобів підприємства – форма № 10 [11].

Наступний етап розвитку бухгалтерської (фінансової) звітності, який припадає на період розбудови України як незалежної держави, почався з 1992 р. Із 1 січня 1994 р., згідно з «Положенням про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні» [13], суб'єкти господарювання складали і подавали три форми бухгалтерської фінансової звітності: баланс, звіт про фінансові результати та звіт про зміни у фінансово-майновому стані підприємства. Зміст статей балансу містив інформацію про капітальні та фінансові вкладення, основні засоби та нематеріальні активи, сировину, матеріали, готову продукцію і товари, незавершене виробництво і витрати майбутніх періодів, розрахунки з дебіторами та кредиторами, фонди і резерви, прибуток (збиток) [13].

Починаючи з 2000 р. зміст і форма Балансу та загальні вимоги до розкриття його статей визначалися Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 2 «Баланс» [14]. Баланс складався за формою № 1, яка затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87 і зареєстрована в Міністерстві юстиції України 21.06.1999 р. за № 391/3684. У ф. № 1 зазначено лише назви статей, а П(С)БО 2 [14] передбачено тлумачення їх змісту, детальну характеристику рахунків – інформаційних джерел, з яких бе-

реться інформація для заповнення тієї чи іншої статті. Але в подальшому статті балансу змінювалися залежно від змін, внесених наказами Міністерства фінансів України (за період чинності П(С)БО 2 їх налічувалося 15). Наведемо приклади основних нововведень, які стосувалися змісту форми Балансу на той час.

Із 2007 р. уведено в дію П(С)БО 30 «Біологічні активи». Відповідно до цього, Наказом Міністерства фінансів України від 11.12.2006 р. № 1176 [7] актив балансу доповнено двома новими статтями:

- «Довгострокові біологічні активи» розділу «Необоротні активи», де відображають вартість довгострокових біологічних активів, облік яких ведуть за П(С)БО 30 «Біологічні активи». У цій статті наводять справедливую (первісну, переоцінену) вартість, суму накопиченої амортизації (у дужках) і залишкову вартість довгострокових біологічних активів;

- «Поточні біологічні активи» розділу «Оборотні активи», яка призначена для відображення вартості поточних біологічних активів тваринництва в оцінці за справедливою або первісною вартістю, а також рослинництва в оцінці за справедливою вартістю, облік яких ведуть за П(С)БО 30 «Біологічні активи».

Вплив П(С)БО 31 «Фінансові витрати» на зміст і структуру балансу визначається змінами в оцінці таких статей, як незавершене будівництво та незавершене виробництво. Якщо згадані активи відповідають визначенню кваліфікаційних, тобто таких, які обов'язково потребують суттєвого часу для їх створення, то до їх собівартості можуть бути включені фінансові витрати (на проценти та інші витрати підприємства, пов'язані із запозиченнями).

Наказом Міністерства фінансів України від 05.03.2008 р. № 353 [8] нормативно закріплено зміни річної звітності 2008 р. Вони стосуються відображення вартості об'єктів, що відповідають критеріям визначення інвестиційної нерухомості відповідно до П(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість», а саме:

- у рядку 055 «справедлива (залишкова) вартість інвестиційної нерухомості» наводиться справедлива вартість інвестиційної нерухомості, яка обліковується за справедливою вартістю, та залишкова вартість інвестиційної нерухомості, яка обліковується за первісною вартістю, що дорівнює різниці між первісною вартістю і сумою зносу;

- у рядку 056 «первісна вартість інвестиційної нерухомості» наводиться первісна вартість інвестиційної нерухомості, яка обліковується за справедливою вартістю;

- у рядку 057 «знос інвестиційної нерухомості» наводиться в дужках знос інвестиційної нерухомості, яка обліковується за первісною вартістю.

Переосмислення змісту П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» викликало зміни у структу-

рі балансі: рядок 275 «IV. Необоротні активи та групи вибуття» відображає вартість необоротних активів та груп вибуття, утримуваних для продажу, рядок 605 – зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утримуваними для продажу.

Наказом Мінфіну від 31.05.2008 р. № 756 [9] передбачають відображення гудвілу в рядку балансу 065 «Гудвіл» та суму наявної в касах підприємства готівки в рядку 231 «у т. ч. у касі».

На сьогодні діючими нормативними актами щодо регулювання складання та подання фінансової звітності є Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [10]. Норми цього Положення (стандарту) застосовуються до фінансової звітності і консолідованої фінансової звітності юридичних осіб усіх форм власності, які зобов'язані подавати фінансову звітність згідно із законодавством. Порядок складання форм фінансової звітності за 2013 р. регулюється Методичними рекомендаціями щодо їх заповнення (наказ Мінфіну від 28.03.2013 р. № 433) [5].

Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [10], затвердженого Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73, баланс (звіт про фінансовий стан) – це звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал.

Для суб'єктів малого підприємництва і представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності Національними положеннями (стандартами) встановлюється скорочена за показниками фінансова звітність у складі балансу і звіту про фінансові результати, форма і порядок складання яких визначаються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» [15].

Останні зміни, що відбулися у структурі балансу, узагальнено в табл. 3.

Значні перетворення в економіці нашої держави, яка взяла курс на інтеграцію у світове

співтовариство, торкнулися і кожного окремого підприємства тієї чи іншої галузі [16]. Перший документ, який свідчив, що політика української держави в області регулювання бухгалтерського обліку та звітності була спрямована на побудову нормативної та правової бази відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності, – Указ «Про перехід України до загальноприйнятої у міжнародній практиці системи обліку та статистики» № 303, виданий 23 травня 1992 р. Президентом України [11].

Фінансову звітність за Міжнародними стандартами регулюють стандарти, одним з яких є МСБО 1 «Подання фінансової звітності» [6] (далі – МСБО 1). Його метою є визначення основ подання фінансових звітів загального призначення суб'єкта господарювання для забезпечення зіставності та порівняння їх за попередні періоди, а також із фінансовими звітами інших суб'єктів господарювання. Для досягнення цієї мети МСБО 1 вимагає розкриття певної інформації безпосередньо в балансі, звіті про прибутки і збитки, звіті про зміни у власному капіталі, а також у примітках.

Групування елементів балансу у статті та розділи відповідно до Міжнародних стандартів жорстко не регламентуються. Згідно з МСБО 1, Звіт про фінансовий стан повинен включати як мінімум статті, що подають такі суми: а) основні засоби; б) інвестиційна нерухомість; в) нематеріальні активи; г) фінансові активи; г) інвестиції, обліковані із застосуванням методу участі в капіталі; д) біологічні активи; е) запаси; є) торговельна та інша дебіторська заборгованість; ж) грошові кошти та їх еквіваленти; з) загальна сума активів, класифікованих як утримувані для продажу, та активи, включені у ліквідаційні групи, класифіковані як утримувані для продажу відповідно до МСФЗ 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність»; и) торговельна та інша кредиторська заборгованість; і) забезпечення; ї) фінансові зобов'язання; й) зобов'язання та

Таблиця 3

Структура балансу до 2000 р., за П(С)БО 2, НП(С)БО 1

До 2000 р.	П(С)БО 2	НП(С)БО 1
Актив		
1. Основні засоби та інші позаоборотні активи	1. Необоротні активи	
2. Запаси і затрати	2. Оборотні активи	
3. Грошові кошти, розрахунки та інші оборотні активи	3. Витрати майбутніх періодів	3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття
Пасив		
1. Капітал, фонди і резерви	1. Власний капітал	
2. Довгострокові зобов'язання	2. Забезпечення таких витрат і платежів	2. Довгострокові зобов'язання та забезпечення
3. Розрахунки та інші короткострокові зобов'язання	3. Довгострокові зобов'язання	3. Поточні зобов'язання та забезпечення
	4. Поточні зобов'язання	4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття
	5. Доходи майбутніх періодів	5. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду

активи щодо поточного податку, як визначено в МСБО 12 «Податки на прибуток»; к) відстрочені податкові зобов'язання та відстрочені податкові активи, як визначено в МСБО 12; л) зобов'язання, включені у ліквідаційні групи, класифіковані як утримувані для продажу відповідно до МСФЗ 5; м) неконтрольовані частки, представлені у власному капіталі; н) випущений капітал і резерви, що відносяться до власників материнського підприємства [6].

Концептуальна основа фінансової звітності [4] визначає елементи, які безпосередньо пов'язані з оцінкою фінансового стану, до них належать актив, зобов'язання та власний капітал.

У п. 60 МСБО 1 [6] класифіковано активи і зобов'язання як поточні та непоточні. Незалежно від прийнятого методу подання, суб'єкт господарювання розкриває суму, що очікується до відшкодування або погашення через більш ніж дванадцять місяців, для кожного рядка активів та зобов'язань, яка об'єднує суми, що очікуються до відшкодування або погашення протягом: а) не більше дванадцяти місяців після звітного періоду та б) через більш ніж дванадцять місяців після звітного періоду.

Порівнюючи статті балансу згідно з НП(С) БО 1 [10] та МСФЗ [6], можна говорити про деякі невідповідності. Основними з них за МСФЗ є такі: не існує окремого об'єкта обліку як незавершені капітальні інвестиції (рядок 1005); не має вимоги щодо окремого подання накопиченої амортизації (зносу); недоречним є відображення статті «Витрати майбутніх періодів»; відсутність статті «Цільове фінансування» [3]. Існуючі розбіжності зумовлені історичним розвитком країн, умовами конкретних господарських операцій окремо взятого підприємства та встановленими принципами бухгалтерського обліку.

Висновки. У результаті дослідження встановлено:

1. Звітність доцільно розглядати як формалізований вираз результатів діяльності підприємства та основне джерело забезпечення інформаційних потреб управління.

2. Баланс як форма фінансової звітності пройшов низку етапів у своєму розвитку, на які вплинули поширення подвійного запису в обліковій практиці, поява нових форм обліку та бухгалтерських шкіл, зміни в законодавчо-нормативній базі регулювання обліку.

3. Зважаючи на перелік головних змін, що вплинули на складання бухгалтерського балансу, можна сказати, що зміни, які відбуваються на сучасному етапі розвитку бухгалтерського обліку України, обумовлюються вимогами до інформації, яку генерує дана система.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ганусич В.О. Мета складання, історичні умови формування та характерні ознаки бухгалтерського балансу як форми

- фінансової звітності / В.О. Ганусич // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2003. – Вип. 184. – Т. III. – С. 466–478.
2. Довбуш В.І. Баланс підприємства: історія виникнення, розвитку та становлення / В.І. Довбуш // Незалежний аудитор. – 2013. – № 6 (IV). – С. 52–59 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiiirbis_64.exe.
3. Золотарьова Я.С. Звітність за міжнародними стандартами: новація у формуванні балансу / Я.С. Золотарьова, Г.О. Германчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiiirbis_64.exe.
4. Концептуальна основа фінансової звітності. IASB; Стандарт, Міжнародний документ, Концепція від 01 верес. 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_009/page.
5. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджені Наказом Міністерства фінансів України від 28 бер. 2013 р. № 433 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter911.com>.
6. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності»; IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 01 січ. 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_013/page.
7. Наказ Міністерства фінансів України «Зміни до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку» від 11 груд. 2006 р. № 1176 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
8. Наказ Міністерства фінансів України «Зміни до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку» від 05 бер. 2008 р. № 353 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
9. Наказ Міністерства фінансів України «Зміни до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку» від 31 трав. 2008 р. № 756 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
10. Національне Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 07 лют. 2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
11. Озеран А.В. Дослідження еволюції бухгалтерської (фінансової) звітності на теренах сучасної України / А.В. Озеран // Формування ринкової економіки. – 2012. – № 28 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vuzlib.com.ua/articles/book.html>.
12. Остап'юк М.Я. Історія бухгалтерського обліку: [навч. посіб.] / М.Я. Остап'юк, М.Р. Лучко, Й.Я. Даньків. – К.: Знання, 2005. – 276 с.
13. Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 3 квіт. 1993 р. № 250 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/250-93-%D0%BF>.
14. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 31 бер. 1999 р. № 87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
15. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 25 лют. 2000 р. № 39 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

16. Руда І.О. Міжнародна практика складання та подання балансу / І.О. Руда, Л.В. Мельянкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe.
17. Сікорська Т.С. Баланс підприємства як компонент фінансової звітності / Т.С. Сікорська, Т.Г. Бондарева [Електронний ресурс]. – Режим доступу: gdak.edu.ua/ua/news/internet-konferenciya.
18. Фрейман М.Б. Баланс. Часть-1. История возникновения / М.Б. Фрейман [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.finnes.ru.